

Voldsbruk og livsfare

Gudmund Waaler, Gerry Larsson
og Sofia Nilsson

Voldsbruk og livsfare

Norske og svenske
soldaters krigserfaringer
fra Afghanistan

ÇAPPELEN DAMM AKADEMISK

© CAPPELEN DAMM AS, Oslo, 2020
ISBN 978-82-02-67657-5
1. utgave, 1. versjon
E-utgaven baserer seg på 1. trykte utgave, 2019

Omslagsdesign: Cappelen Damm AS
Foto: ©Forsvaret
Sats/design: [Bøk Oslo AS](#)
Elektronisk tilrettelegging: [Bøk Oslo AS](#)

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

www.cda.no
akademisk@cappelendamm.no

Forord

Hensikten med denne boken er å samle inn, systematisere og lære av de kamperfaringene norske og svenske soldater har gjort i krigen i Afghanistan. Vi har ønsket å gi en nær og levende beskrivelse av hvordan det oppleves å være på skarpe oppdrag. Boken inneholder derfor mange sitater fra intervjuer vi har gjort av soldater med krigserfaringer. Samtidig har vi ønsket å drøfte disse erfaringene i en faglig setting.

Først og fremst ønsker vi å takke de 28 soldatene vi har intervjuet. De har vist oss tillit og vært imøtekommende. Vi har møtt soldater med høy integritet. De har valgt å være åpne om sine krigserfaringer, og de har delt utfordringer og gleder fra sin tjeneste. Dette har lært oss mye om den militære profesjonen, slik den oppleves av våre soldater i dag.

Boken er et resultat av et samarbeid mellom forskere ved Sjøkrigsskolen, Feltprestkorpsset samt Försvarshögskolan i Karlstad. En spesiell takk går til Olav Kjellewold Olsen, Roar Espevik, Tommy Krabberød og Jan Otto Jakobsen fra forskningsgruppen ved Sjøkrigsskolen. De har bidratt i analysearbeidet, gitt oppmuntringer og lest deler av manus med et godt kritisk blikk.

Vi vil også takke forhenværende sjef ved Sjøkrigsskolen Jon Ivar Kjellin, nåværende sjef Bård Eriksen og feltprost Alf Petter Hagesæther. Med sin positive innstilling har de lagt til rette for at vi har kunnet bruke tid på å gjennomføre dette forskningsprosjektet.

Boken er støttet av stiftelsen Fritt Ord. Det har gitt oss anledning til å prioritere arbeidet med skriving i en lengre fase.

To personer fortjener en helt spesiell takk: Cathrine Halstensen har vært en tålmodig motivator gjennom hele skriveprosessen. Per Erik Waaler har kommet med gode faglige innspill, samtidig som han har lest korrektur på utallige tekstutkast. Hans bidrag har vært helt uvurderlig for dette prosjektet.

Innhold

Forord	5
Forkortelser	11
 Innledning	13
Norske soldater i kamp	13
Bokens hensikt, ulike temaer og disposisjon	18
Faglig profil, metode og materiale	19
 <i>Kapittel 1</i>	
Stress, følelser og stressmestring i kamp	23
Fysiske stressreaksjoner i kamp	24
Ulike faser i soldatenes stressreaksjoner	28
Følelsesmessige reaksjoner i kamp	31
Mestringsstrategier for å takle følelser og stress i kamp	35
Reaksjoner og mestring i kamp – en oppsummering	41
 <i>Kapittel 2</i>	
Å ta liv i kamp	43
Første skudd mot et menneske	44
Hva føler soldater når de ser en motstander og dreper ham	46
Uventede reaksjoner på å ta liv	51
Avstand og nærhet	54
Å drepe – språk og eufemismer	57
Å gi ordre om å ta liv	60
Hvordan legitimerer soldatene bruk av vold for å ta liv?	61
Ansvar og ansvarsfølelse når liv blir tatt	64
Oppsummering og konklusjon	65

Kapittel 3

Vanskelige beslutninger og moralsk stress	69
Moralsk stress knyttet til voldsbruk	70
Ulike dilemmaer knyttet til egensikkerhet i operasjoner	73
Moralsk stress når soldater utsetter seg for risiko, og hensynet til de nærmeste	77
Når soldatrollen kommer i konflikt med ønsket om å hjelpe	79
Moralsk stress i møte med en fremmed kultur	81
Når lojaliteten til overordnede settes på prøve	84
Å ta gode moralske beslutninger i kamp	85
Konklusjon	88

Kapittel 4

Profesjonsidentitet og gruppenormer	91
Utviklingen av en ny militær profesjonsidentitet	92
Utfordringer knyttet til økt profesjonalisering	96
Å fokusere på «... å forsvare liv – ikke ta liv»	98
Vilje til å ofre	101
Lojalitet og tillit	102
Synet på motstander	104
Åpenhet for følelser	105
Plikten til å beskytte egne soldater	106
Konklusjon	108

Kapittel 5

Mening og motivasjon	111
Spenning og eventyrlyst – initial motivasjon	112
Motivasjon knyttet til spenning i kamp	113
Motivasjon knyttet til kompetanse og yrkesstolthet	116
Motivert av samhold og kameratskap	119
Felles opplevelse av mening og sammenheng	121
Tap av mening og motivasjon	123
Å skape mening i møte med det meningsløse	125
Meningsfull nærhet – å bidra for enkeltmennesker i Afghanistan ..	126
Mening og motivasjon – noen oppsummerende kommentarer	127

Kapittel 6

Effektive læringsstrategier for skarpe oppdrag	131
Refleksjon, kunnskap og forventninger	132
Å forberede seg på å møte døden	135
Drill og fysisk trening	137
Erfaringslæring.....	138
Sosial og kulturell kapital	146
Oppsummering og konklusjon.....	147

Kapittel 7

Døden – fra distanse til nærhet	149
Når døden rammer i umiddelbar nærhet.....	150
Reaksjoner hos soldater som er på avstand når kolleger blir drept i kamp	153
Å ofre livet i krig – språk og eufemismer	155
Nøkkelpersoner ved dødsfall.....	156
Feltprest og psykolog	161
Ritualer	164
Syning.....	164
Et levende minne	167
Kraften i fellesskapet og de gode fortellingene – oppsummering ...	168

Kapittel 8

Reaksjoner og ivaretagelse	171
Før utreise.....	173
Stressmestring og ivaretagelse i kamp.....	174
Rom for umiddelbare reaksjoner i felt.....	176
En fortellerkultur der man har rom for følelser.....	176
Debriefing.....	177
Anerkjennelse	181
Ut på oppdrag igjen.....	183
Reaksjoner etter skarpe oppdrag og videre oppfølging.....	184
Å ta med seg mestringstro hjem etter skarpe operasjoner.....	189
Mening.....	190
Konklusjon	191

Kapittel 9

Læringspunkter og utfordringer	193
Å bli forstått og sett på som en ressurs – en utfordring.....	193
Verdifull erfaring.....	194
Vi har det i oss	196
Ansvarsfølelse.....	197
Samhold og profesjonalisering – et tveegget sverd	198
En uro	200
 Litteraturliste	 201
 Forfatterpresentasjon	 211
 Stikkord	 213

Forkortelser

FFOD =	Forsvarets fellesoperative doktrine
GRG =	svensk betegnelse på et «Granatgevær» m/48 (Grg m/48) også kalt Carl Gustaf. Det er et rekylfritt panservernvåpen.
IED =	improvised explosive device = veibombe
ISAF HQ =	International Security Assistance Force Headquarter
KFOR =	Kosovo Force
KIA =	Killed in action
KJK =	Kystjegerkommandoen
NCC =	Norwegian Contingent Comand
NGO =	Non-Governmental Organization
MEK 4 =	Mekanisert infanteri 4
MG3 =	tysk forkortelse for Maschinengewehr 3, et tysk, luft- kjølt maskingevær med kort piperekyl
MJK =	Marinejegerkommandoen
MOT =	Military Observer Team
OBL =	oppdragsbasert ledelse
OEF =	Operation Enduring Freedom
OMLT =	Operational Mentor and Liaison Team
PRT =	Provincial Reconstruction Team
PTG =	Post-traumatic growth (posttraumatisk vekst)
PTSD =	Post-traumatic stress disorder (posttraumatisk stresslidelse)

FORKORTELSER

ROE =	Rules of Engagement
RPG =	Rocket-propelled grenade (rakett-drevet granat), russisk: Ruchnaya Protivotankovaya Granata
SOP =	Standard Operating Procedure

Innledning

Norske soldater i kamp

Det er morgen i Afghanistan 7. februar 2006. Norge har vært i krig i fire år. Utenfor den gamle bankbygningen i Meymaneh er det kaldt og folketomt. Inne i banken ligger hovedkvarteret til den norsklede styrken. Innbyggerne i byen stilte seg avventende da de norske soldatene kom hit i 2005. Et tillitsforhold vokste langsomt frem. I flere dager har det vært spenning og uro i befolkningen. Karikaturtegningene av profeten Muhammed i den danske avisen Jyllands-Posten har skapt opptøyer i den muslimske delen av verden.¹ Denne morgenen er turen kommet til Meymaneh. En stor folkemengde bestående av sivile menn, kvinner og barn er på vei mot banken. Høye og aggressive rop høres. Enkelte av personene har stein i hendene. Noen få bærer våpen over skulderen. Norske soldater blir angrepet – av dem de trodde de var her for å beskytte. Situasjonen eskalerer raskt. Soldatene prøver å bruke tåregass, men den driver i feil retning. Demonstrantene kaster «molotov cocktails» og håndgranater. Soldatene skyter tilbake med mindre dødelig ammunisjon for å skremme vekk folkemengden.² En bil blir skjøvet

1 30. september 2005 publiserte Jyllands-Posten tolv karikaturtegninger av Muhammed, tegnet av Kurt Westergaard.

2 Soldatene bruker «flash bang» og «less-lethal» ammunisjon. «Flash bang» = et ikke-dødelig eksplosiv som brukes til midlertidig å desorientere en motstanders sanser. «Less-lethal» = mindre dødelig. Brukes om ammunisjon som på litt avstand ikke er dødelig, men som kan være det på veldig nært hold.

frem i porten, og demonstrantene setter den i brann. Det skytes med skarpt fra parken mot de norske soldatene. Alf (29) står rygg mot rygg med en kollega og forsvarer basen.

[Alvoret begynte] å si innover meg, [og jeg ble] (...) ganske redd, på kanten til hyperventilering. [Jeg] hadde vernemaske på (...), så [jeg kjente] det ganske godt (...) Men så (...) klarte man (...) å hente seg inn igjen ved å snu tankegangen. [D]ette var noe jeg hadde trent på, [og] egentlig hadde ønsket ganske lenge. (...) [det handlet om å] få satt det ut i virkelighet det man hadde hørt om så lenge. (...) Og det ble en sånn positiv greie (...), sammen med (...) «tactical breathing» (...), så klarte jeg å roe meg. Og det spredte seg en sånn god følelse i kroppen (...) [J]eg hadde kontroll og [jeg] mestret, og det var egentlig ikke så ille.

Situasjonen utvikler seg negativt for de norske soldatene.

[D]et landet en granat ganske nært meg. «Per» (...), som [jeg] stod rygg mot rygg [med], og jeg ble truffet av (...) splinter i leggen og låret (...) [Jeg] skjønnte egentlig ikke hva som skjedde med en gang. (...) [Jeg] fikk et skikkelig (...) slag i leggen, som om noen hadde kasta en stor stein på leggen. [D]et var heldigvis ikke noe uvant, for jeg hadde blitt truffet av mange steiner den dagen (...) Jeg gikk ned i knestående (...) og klarte ikke reise meg opp på foten fordi det gjorde så vondt, så [jeg] skjønnte [at noe var galt] (...) «Per» tok tak under armen min og (...) hjalp meg opp så jeg [kunne] stå, for han var (...) avhengig av å få dekket rygg[en sin] (...) [I]det jeg reiser meg (...), begynner blodet å fosse ut av buksen og ned på skoene. Da skjønner [jeg] (...) at jeg er truffet.

Intervjuet med «Alf» fant sted høsten 2011. Han beskrev hendelsene som om det skulle ha vært i går. Ett punkt i fortellingen hans overrasket oss. Kamperfaringene hans er langt fra bare negative. Han kjente fysiske stressreaksjoner og ble skadet i kampene. Han visste at situasjonen var livsfarlig. Men han opplevde samtidig den tilfredsstillende følelsen av

å mestre. For å stoppe den voldelige demonstrasjonen i Meymaneh måtte de norske soldatene ta liv. Jørn (32) beskriver situasjonen slik:

Vi ligger oppe på taket [av banken], og det er ca. 75 meter til [folke-massen]. Det er masse unger i parken. (...) [M]ellom oss og parken så har du (...) en forgård, et høyt gjerde, en vei og så et høyt gjerde. På det høye gjerdet (...) er det en meterhøy mur som folk kan kripe bak [for å] skifte stilling uten at vi ser dem. (...) De brukte unger til å observere, og så kom de opp selv for å skyte, så vi var ikke i stand til å gi noe effektiv ild (...) før de har skutt på oss. (...) [D]et blir skuddveksling mellom meg og dem. (...) Det første livet jeg tok, (...) var (...) en kar som dukket opp (...). Han har våpen (...), siktemidlene er på, og jeg skyter. (...) Jeg registrerer ikke akkurat i det øyeblikket at jeg (...) har drept han. Det er bare akkurat når han detter ned (...) som en potetse[kk], altså [et] unaturlig fall i bakken (...) [da] gikk det opp for meg (...); faen han skjøt jeg jo.

Jørn er ikke den eneste norske soldaten som har tatt liv. Av de 4053 veteranene som besvarte Afghanistan-undersøkelsen i 2012, var det 578 som var helt sikre på at de hadde tatt livet av motstandere.³ Krig innebærer et møte med en brutal og risikofylt virkelighet. Erfaringene soldatene får i kamp, er dyrekjøpte og preger dem på godt og vondt. I kamp har de sett mennesker bli skadet og drept. De har sett barn som står barbeint i snøen. Samtidig setter soldatene ord på at de har opplevd gode ting i tjenesten. Å løse oppdrag sammen under krevende forhold bygger sterke fellesskap og kan skape mestringstro.

Utgangspunktet for denne boken er vårt møte med norske og svenske soldater som har gjort tjeneste i Afghanistan. Vi har valgt å kalle operasjonen i Afghanistan for en krig. Det er den betegnelsen våre

3 <http://forsvaret.no/om-forsvaret/fakta-om-forsvaret/publikasjoner/Documents/Afghanistanundersokelsen2012.pdf> (12.06.2018 20:00) Afghanistan-undersøkelsen (2012) ble besvart av 4053 veteraner (7232 hadde deltatt i krigen som fant sted i tidsrommet 2001–2011.)

soldater bruker (Stensønes, 2012, s. 8). Samtidig er det viktig å være klar over at krigen har et helt annet preg enn en høyintensiv krig mellom likeverdige parter. Fordi våre styrker er overlegne rent teknisk, kan vi etablere sikre leirer der soldatene jevnlig får hvile ut. Selv om denne boken først og fremst fokuserer på soldatenes erfaringer i kamp, er det vesentlig å forstå noe av bakgrunnen for konflikten. I en interstatlig krig tegnes det et tydelig bilde av motstanderen, noe som gjør det enkelt for soldatene å forstå settingen. Krigen i Afghanistan er ikke interstatlig, men en væpnet konflikt mot opprørere, der militærmakten først og fremst brukes som et politisk instrument (Rønnfeldt, 2014, s. 36). Opprørerne i Afghanistan bruker ukonvensjonelle metoder og opererer i små grupper med en desentralisert ledelse. Det gjør det vanskelig for våre soldater å vite hvem som tilhører opprørerne, og hvem som tilhører sivilbefolkningen (FFOD, 2014, s. 24). En krig mot irregulære styrker skaper en høy grad av usikkerhet og stress.

Krigen startet da USA gikk inn i Afghanistan 7. oktober 2001 for å fange terroristen Osama bin Laden i militæroperasjonen *Operation Enduring Freedom* (OEF). I desember 2001 etablerte FNs sikkerhetsråd styrken International Security Assistance Force (ISAF), som fikk sitt eget mandat. Man ønsket å forhindre at landet skulle fungere som et arnested for terrorister.⁴ Styrken skulle også bidra til å stabilisere Afghanistan og støtte utdannelsen av landets militære styrker (Henriksen, 2013, s. 77, NOU 2016: 8). Da Norge og Sverige bestemte seg for

4 Security Council *Resolution 1386. S/RES/1386 (2001)* «Supporting international efforts to root out terrorism, in keeping with the Charter of the United Nations, and reaffirming also its resolutions 1368 (2001) of 12. September 2001 and 1373 (2001) of 28. September 2001, Welcoming developments in Afghanistan that will allow for all Afghans to enjoy inalienable rights and freedom unfettered by oppression and terror, recognizing that the responsibility for providing security and law and order throughout the country resides with the Afghans themselves, reiterating its endorsement of the Agreement on provisional arrangements in Afghanistan pending the re-establishment of permanent government institutions, signed in Bonn on 5. December 2001 (S/2001/1154) (the Bonn Agreement).» [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1386\(2001\)&referer=/english/&Lang=E](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1386(2001)&referer=/english/&Lang=E) (4.05.2014)

å sende soldater til ISAF i 2002, var det bare et fåtall av soldatene som hadde vært i situasjoner der de selv hadde måttet skyte for å drepe.

Mange opplevelser er så sterke at soldatene unngår å dele dem med sine nærmeste. De opplever at de blir forstått bedre i sitt eget miljø. Av sikkerhetsmessige grunner er de dessuten opplært til å unngå å fortelle om alle sine erfaringer. Gjennom å lytte til soldatene har vi fått del i historier og kamperfaringer som ikke er umiddelbart tilgjengelige utenfor det militære miljøet. Det betyr ikke at soldatene mangler språk når de skal beskrive sine følelser og opplevelser i krig. Gjennom formelle og uformelle debriefing-situasjoner har de utviklet en fortellerkultur med en forbløffende grad av åpenhet. Vi opplever at soldatene har våget å snakke om følelser, situasjoner og relasjoner som har vært vanskelige for dem. De bidrar også med konstruktiv kritikk av oppdraget de ble satt til å løse i Afghanistan.

Da vi bestemte oss for å intervju soldater for å få innblikk i deres erfaringer, tok vi utgangspunkt i skarpe hendelser der våpen ble brukt. I mange av situasjonene har våre soldater tatt liv. De fleste har sett kolleger bli skadet. Seks av de norske soldatene har selv opplevd å bli skadet i kamp. Syv av dem vi intervjuet, var involvert da vi mistet fire norske soldater 27. juni 2010. I det svenske materialet er det seks som har opplevd å miste kolleger.

De skarpe situasjonene soldatene har vært involvert i, er veldig forskjellige. I materialet er det en rekke soldater som har deltatt i trefninger med regulære hæravdelinger fra den internasjonale styrken. Vi har intervjuet flere som har vært i trefninger sammen med afghanske allierte, fordi de fungerer som rådgivere for afghanske offiserer.⁵ Vi har intervjuet soldater med erfaring fra skarpe operasjoner i mindre team som består av jegere (MOT-team).⁶

5 OMLT = Operational Mentor and Liaison Team.

6 MOT = Military Observer Team.

Bokens hensikt, ulike temaer og disposisjon

Mange soldatfortellinger er etter hvert blitt tilgjengelige gjennom selvbiografiske bøker og intervjuer i media (Elden, 2012; Johansen, 2012; Anonym, 2010). Malin Stensønes gir også et viktig bidrag med sin bok *På våre vegne* (2012), der hun intervjuer soldater med erfaring fra Afghanistan. I vår fremstilling vil det bli lagt vekt på å drøfte og analysere intervjuene i en faglig kontekst. Så langt vi kjenner til, er det første gang et så bredt intervjumateriale med norske og svenske soldater som har deltatt i krigen i Afghanistan, blir gjenstand for en faglig drøfting og analyse. Vi tror det er mye kunnskap av generell interesse å hente i intervjuene. De inneholder kunnskap om bruk av våpen som var mindre aktuell for noen år siden, men som er blitt langt mer aktuell i en tid med økende terror i Europa. Samtlige av soldatene vi har intervjuet, har vært direkte eller indirekte involvert i krevende og kaotiske kampsituasjoner. De har utviklet mestringsstrategier for å takle sterke følelser og stress, og de har drevet oppfølging og debriefing av medsoldater. De har erfaring med sorg og seremonier når de mister kolleger, og de har erfart hva som er nødvendig og effektiv trening før krevende oppdrag. I tillegg vet de hva som skal til for å skape motivasjon og mening i situasjoner der livet står på spill. I boken drøfter og analyserer vi soldatenes erfaringer før, under og etter kamp. Hensikten er å lære hva som kreves for å mestre under ekstreme forhold og skape mening for soldater i en krig der målet med operasjonen virker å være uoppnåelig (NOU 2016: 8, Eide, 2010, s. 298 f.; Østerud, 2013, s. 73).

I de fire første kapitlene fokuserer vi på soldatenes kamperfaringer og kampmoral. For å få et inntrykk av hvordan det oppleves å være soldat i en krig, tar vi i kapittel 1 utgangspunkt i deres beskrivelse av følelser, stress og stressmestring i kamp. I andre kapittel drøfter vi hvordan det oppleves å ta liv. I kapittel 3 undersøker vi hva sol-

datene legger vekt på når de tar vanskelige beslutninger, og hva de opplever som moralsk stressende i tjenesten. I kapittel 4 ser vi nærmere på hvordan krigserfaringene fra Afghanistan påvirker soldatenes profesjonsidentitet og gruppenormer. I kapittel 5 undersøker vi hvilke læringsstrategier soldatene opplever som effektive og relevante, sett i forhold til den skarpe tjenesten i Afghanistan. I kapittel 6 ser vi nærmere på hva som motiverer dem til å delta på skarpe oppdrag, og hva som gir tjenesten mening. I kapittel 7 drøfter vi soldatenes erfaringer med sorg og seremonier i avdelingen. I kapittel 8 beskriver vi ulike reaksjoner hos soldatene etter fullført tjeneste, og drøfter hva som skal til for å ivareta dem. I bokens siste kapittel drøfter vi hvilke utfordringer vi mener det er helt avgjørende å ta hensyn til under opptrening av nye soldater.

Faglig profil, metode og materiale

Boken er blitt til som et samarbeidsprosjekt mellom forskere ved Sjøkrigsskolen i Bergen og Försvarshögskolan i Karlstad. Forfatterne underviser og forsker innen pedagogikk, psykologi og etikk. Med bakgrunn i innsamlet materiale har vi publisert tre forskningsrapporter og åtte artikler.⁷ I en nordisk sammenheng er det særlig tre studier og én rapport som det vil være naturlig å se vårt arbeid i sammenheng med: *En god alliert – Norge i Afghanistan 2001–2014* (NOU 2016: 8) gir en konstruktiv og kritisk gjennomgang av det internasjonale bidraget i Afghanistan. Det arbeidet som står oss nærmest, er boken til Malin Stensønes – *På våre vegne* (2012). Flere temaer i denne boken er sammenfallende med vårt arbeid. Stensønes har levd sammen med og intervjuet soldater som har gjort

7 Hyllengren et al., 2016. Larsson et al., 2018 a. Larsson et al., 2018 b. Nilsson et al., 2012. Nilsson et al., 2013. Nilsson et al., 2014. Nilsson et al., 2015. Waaler et al., 2013. Waaler et al., 2017. Waaler et al., 2018 a. Waaler et al., 2018 b.

tjeneste i Afghanistan. I boken gir hun et nært og levende bilde av soldatenes liv og tjeneste. Samtidig skiller boken seg fra vårt prosjekt i form. Nærheten til soldatene er bokens styrke, men også dens svakhet. Stensønes forholder seg i liten grad til annen faglitteratur. Bård Mæland publiserte i 2004 boken *Skadeskutt idealisme. Norsk offisersmoral i Kosovo*. Her redegjør han grundig for norske soldaters erfaringer i et fredsbevarende oppdrag. En sammenligning med hans funn vil vise om soldatenes erfaringer og identitet i krig har endret seg vesentlig siden Kosovo-krigen. I 2004 publiserte Lars P. Möller en bok med tittelen *Vi slår ihjel og lever med det*. Den bygger på et omfattende materiale der 249 danske soldater tok del i en spørreundersøkelse om deres erfaringer fra Afghanistan (Möller, 2010, s. 14). Möllers funn, knyttet til erfaringer som danske soldater hadde med å ta liv i Afghanistan, var en inspirasjonskilde for oss da vi startet vårt forskningsarbeid. Å bruke intervjuer istedenfor spørreskjema har gitt oss anledning til å undersøke temaet vårt på en måte som gir et mer nyansert og utfyllende bilde av soldatenes krigserfaringer.

I vårt materiale har vi intervjuet 28 soldater. 17 var menige og offiserer med bakgrunn fra hæren, 7 var kystjegere, og 2 var marinejegere.⁸ For å gjøre undersøkelsen mest mulig representativ valgte vi å intervjuere soldater på ulike nivåer i organisasjonen og med helt ulik nærhet til de sterke kamphandlingene. 14 soldater på lavt nivå, 8 mellomledere og 6 ledere på høyt nivå. Alle var menn i alderen 27–54 år. Soldatene har vært gjennom ulike former for seleksjon. En rekke ulike funksjoner er representert i materialet: hærsoldater, operatører i Military Observer Team (MOT), sjefer for Provincial Reconstruction Team (PRT), stabsoffiser i International Security Assistance Force (ISAF), sjefer for hjemmeavdelinger, rådgivere for

8 Når vi i boken refererer til jegere, betegner det både Kystjegerne (KJK) og Marinejegere (MJK). Vi har valgt å gjøre det slik fordi de vi har tatt med i dette materialet, opererer sammen i team.